

Правда і вигадки про Берестецьку битву: Новий погляд на проблеми висвітлення

Закінчення.

Початок № 38 (15 (15126))

МІЗОЧ

Військо Івана Богуна безперешкодно дісталася до містечка Мізоч (нині це Здолбунівський район). І 13 серпня 1651 року тут розгорнулися події, про які ніхто публічно не говорив – II етап Берестецької битви.

Полководець з військовою інтуїцією Іван Богун розмістив військо головного табору між селами Кунин і Коршів. Через густі ліси наступаючий ворог з боку Берестечка козаків не бачив.

50-тисячні полки чекали і готувалися до бою. Інші загони розмістили між селами Залісці та Урвена. Усі були ретельно замасковані. А резервний полк у кількості 35 тисяч осіб під командуванням небожа Івана Богуна – Опанаса розмістили в укріпленому місці на горі біля села Урвена, тим самим перекривши головну дорогу до міста Рівне.

17 серпня 1651 року у спекотний полудень із засідок у лісі полки під командуванням Данила Нечая та Януша Радивиля раптово вдарили по кінноті поляків. Такого повороту подій король Ян Казимир II не очікував, тож разом із військом відступив назад. Але це був лише початок. За кілька годин фактично одночасно кілька загонів козаків нападають з різних боків на ворога.

Результати наукового аналізу дають підстави зробити висновки, що козакам вистачило двох годин, аби розбити значну частину війська польського. А за добу Ян Казимир II втратив 32 тисячі осіб і 35 гармат. Це майже половина усієї його армії.

Втрати українців – 7 тисяч убитих.

Учасники Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Рівненської області проводять дослідження II-го етапу гучної битви на європейській арені XVII століття маловідомої і малодослідженої – Мізоцької.

арабський письменник Аль-Масуді в своїх описах згадує волинян, вказує на росів, їх зв'язки з Іспанією, Римом, Візантією та іншими державами;

► картографічні мапи XVII століття європейських картографів, зокрема, Гійома Сансона приблизно 1700 року та її московська копія у перекладі зберігають чітко, хоч і обмежено територіально топонім Волинь і подають нову – Україна. Варто зазначити, що французька назва-супровід “Україна – країна козаків” (російською “Украина – страна казацкая”), що суттєво змінює смислове навантаження. За французькою: Україна – країна, яка належить козакам, московською: Україна – країна у якій живуть козаки;

► підконтрольність дій поль-

ліття Владімеж Кохановський писав про Івана Богуна: “Сміливий, розумний, надзвичайно популярний, вміє, як ніхто інший вдало діяти; сильний і хитрий, як лис; людина відважна і завзята”;

► свідоме спотворення постаті Івана Богуна в історичних джерелах XVII століття і сучасності – прямий доказ того, що його роль навмисне прихована і викривлена. Це і відсутність оригінальних документів того часу, і викривлення образу Івана Богуна у фільмах: польському – “Огніем і mieczem”, російському “Триста”, в яких Іван Богун зображений якщо не з негативним відтінком, то у вкрай негативному світлі.

Окремо варто зупинитися на фольклорних записах і супровідних поясненнях видатного історич-

Ян Казимир II.

ницького даже и не слышал, а приписывал его дела Нечая”.

Відвага і мужність українського козацтва на чолі із досвідченим полководцем Іваном Богунем засвідчили незаперечну перемогу у Берестецько-Мізоцькій битві. Та визнавати такий розгром ні Річ Посполита ні її союзники не збиралися. Це нікому не було вигідно. Епізоди, які могли заплямувати авторитет короля закрили від усіх, і їх, наче, й не було. Берестецьку битву охрестили трагічною сторінкою в історії Української держави. Хоча немало дослідників козащини доводили, що описана хронологія Берестецької битви залишає за собою багато запитань.

Брати правду пам'яті минулих літ, робити висновки, творити нове життя закликає Великий Кобзар звертаючись до рідної країни:

Україно!

Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Кара тяжко? За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить...

Осія. Глава IV. pp. 4-10,
25.XII 1859, С-Петербург

А створений нашим Товариством двосерійний фільм “Берестечко. Битва за Україну”, який подає нове трактування подій 1651 року, відрізняється від загальноприйнятих уявлень і наукових даних про цю сторінку нашої історії.

Тож ми глибоко переконані:

► Українській державі обов'язково треба збудувати новий му-

тимми.
У ту ж ніч Іван Богун вирішує остаточно витіснити ворога. Козаки вдарили по війську польському як з фронту, так із тилу. Це була четверта година ранку. Король Ян Казимир II від шоку і несподіванки навіть не встиг одягнутися. Тож йому довелося тікати і рятувати своє життя у спідньому одязі.

Відтак із 150-тисячного війська польського залишилося 30 тисяч вояків. А під час відступу козаки з засідки влаштували їм штурм. Полягло ще 8 тисяч поляків. Тим часом союзники Яна Казимира II Микола Потоцький втік, залишивши короля з розбитим військом.

Даний розгляд причин битви під Берестечком і самої події підтверджується непрямыми доказами, які не були знищені й дійшли до наших днів. До таких аргументів належать:

➔ відносини із сусідніми й віддаленими державами сприяли поширенню відомостей про Волинь ще у X столітті. Зокрема,

➔ підконтрольність дій польського війська і короля пояснюється ще й тим, що кожен крупний перевертень-магнат мав своє військо й утримував його за свій кошт. Король був усього лише головнокомандувачем. Те, що він був не самостійним у своїх діях свідчить те, що Папа Римський прислав Яну Казимиру II прапор і меч у золотих піхвах, благословляючи на боротьбу за віру;

➔ занепад Волині, земель України і Польщі після смерті Івана Богуна, і як наслідок цього – часи руїни. Причиною власне стала експансія Волині, півночі Західної України задля отримання великих обсягів зерна з метою подальшої реалізації його на ринках країн Західної Європи. Саме це згодом вплинуло на розвиток кріпацтва аж на 300 років вперед, як зазначає англійський історик Норман Дейвіс;

➔ благородний, відважний, талановитий полководець Іван Богун ще за життя став легендою. Польський історик середини XVII сто-

них пояснення видатного історика Миколи Костомарова, який досліджував особу Богдана-Зіновія Хмельницького й, зокрема, присвятив йому історичну монографію через призму т.зв. козацьких літописів. Учений підносить значимість для українців Хмельницького і намагається виправдати його дії, возвеличити на прикладі фольклорного запису пісні “Битва під Берестечком.1651”, де, свідомо, записавши пісню про Данила Нечая, замінює його подвиги на подвиги Богдана-Зіновія Хмельницького: “Примеч. В этой песне вместо козак Хмельницкий пели также козак Нечай. Но здесь идет дело явно о Хмельницком, а не об Нечае, погибшем за 4 месяца до Берестечского сражения, то я вместо Нечай избрал имя Хмельницкого”.

А далі ще цікавіше: “Странно, что в самом Берестечке, где и записана эта песня, поселянин рассказывал мне о битве, происходившей некогда на родных полях его, довольно верно. Но имени Хмель-

ково треба збудувати новий музей у заповіднику “Поле Берестецької битви” з розгорнутою виставковою і науковою-дослідною частиною про Берестецько-Мізоцьку битву;

✦ для визначення правди про події 1651 року треба провести відповідні науково-дослідницькі та археологічні роботи на місці II етапу Берестецької битви – під селищем міського типу Мізоц Здолбунівського району під патронатом авторитетних українських університетів із залученням зацікавлених і патріотично налаштованих археологів.

Сподіваємося, що ця ініціатива Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Рівненської області не залишають байдужими тих українців, які прагнуть до відновлення історичної правди про минуле нашої неньки України.

Сергій ЛЕЙЧУК,
голова Ради Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Рівненської області